

Затим шта? Када будемо унутра (у брачној одаји=*у Рају*), онда зна Жених шта ће (нас) научити и како ће бити са душама које су ушле са Њим. Јер ће бити са њима, како мислим, учећи их савршенијим и чистијим (тајнама=*блаженствима*), које нека и ми задобијемо, они који ово учимо и који се учимо, у Самоме Христу, Господу нашем, Којему слава и моћ у векове. Амин.

Sveti Grigorije Bogoslov,
Praznicne besede, preveo ep. Atanasije,
Trebince 2001

љубимо се на (нашу) чистоту или на нешто друго од часнијег живљења, а уствари смо пуни других безбројних грехова.“ (ВЕПЕС 63, 146).

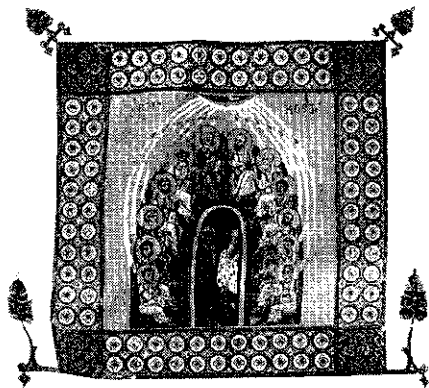
БЕСЕДА 41:

на Свету Педесетницу

[Беседу 41: НА СВЕТУ ПЕДЕСЕТНИЦУ И О СВЕТОМЕ ДУХУ — како се ова *Беседа* назива у бројним рукописима (преведена овде са грчког — PG 36, 428–452 и са најновијег критичког издање С. Moreschini, с француском преводом P. Gallay, *SCh. No 358, Paris/Cerf 1990*) — изговорио је Св. Григорије Богослов на Духове 379. године у Цариграду као Архиепископ катедре Престолнога Града. Беседа је одржана у малој цркви Анастасији (=Васкрсење), где су недавно јеретици Аријанци буквално каменовали Св. Григорија и православне вернике (в. т. 5). — Из ове Беседе (т. 5–9) велики црквени песник и богослов, Св. Јован Дамаски, узео је мотиве, изразе и дословне реченице за *Службу* Св. Педесетнице, која се до данас пева у нашој Цркви на Празник *Силаска Светога Духа на Апостоле*.

Беседа 41. укратко садржи: најпре, излагање тајанственог смисла броја *седам* у свештеној историји Старог Завета, затим богословље о Светоме Духу као Богу, Који је равночестан и једносупстан (ὁμοτιτος καὶ ὁμοουσιος) Оцу и Сину у Светој Тројници, и о Његовим творачким дејствима и освећујућим даровима у Цркви, нарочито кроз силазак на Апостоле у дан Педесетнице. Свети Григорије у *Беседи* стално има у виду и бројно присутне у Цариграду полуправославне-полу-аријанце *Омиусијанце-Духоборце*, међу којима има и блиске али „слабе“ браће, па снисхођењем и бираним речима настоји да их придобије за пуну *Православну веру* у Вожанство Духа Светога. При крају (т. 12–15) детаљније тумачи сам догађај *Педесетнице*: Силаска Св. Духа на Апостоле у виду *огњених језика*./

Све речи у заградама (...) дорађале су преводаоци, ради бољашњег штећња.

Петесетница

(Рукопис бр. 6: Беседа Св. Гризорија, Ман. Пантелејмон, 12. в.)

1. Укратко ћемо о (овом) Празнику мудрољубовати (философствовати), да бисмо духовно празновали. Јер друге је друга свечаност, а служитељу Логоса (= Речи-Христиа) празник је реч (= беседа), и то реч која је најпогоднија овом времену.

А погледајмо овако. Празнује Јудејац, али по бу-квалном слову, јер тражећи телесни закон, до духовног закона није достигао. Празнује и Јелин (= незнабожац), али по телу и сходно својим боговима и демонима, од којих су они први, по њима самима, творци страсти (= порока), а ови други су пороцима чашћавани. Зато је њима и празновање порочно, да „част“ Богу буде грешење, јер Му се као поштовање приноси порок. Празнујемо и ми, али како је угодно Духу (Светоме). А угодно (Му) је ако говоримо или чинимо нешто потребно. И ово је наше празновање: да души уризничимо нешто стално и трајно, а не оно што пролази и пропада и за кратко угађа чулима, а већином штети и квару, по моме схватању. Јер је довољно телу злоба његова. Ишта треба пламену већма материјала (за горење), или звери богатије хране, да буде још несавладивија и непокорнија разумности?

2. Зато је, дакле, потребно празновати духовно. А почетак речи (= беседа) — јер треба рећи да ће вам бити мало опширнија реч и изискује већи напор љубитељима речи, (с намером) да би неку посласицу придодали (овом) празновању, — (почетак је, дакле): то што Јевреји поштују седмицу по Мојсијевом законодавству, као што Питагорејци касније (поштују) четворку, коју су и заклетвом учинили, док (бројеве) осам и тридесет (по-

штују) следбеници Симона (Мага) и Маркиона (= *гнос-тици*), који и неке истобројне Еоне називају и поштују; не знам по којим разлозима аналогije или по којем значењу тога броја, али то поштују. За оне (Јевреје) је очигледно да је Бог, пошто је за шест дана материју створио и обликовао и украсио свакојаким врстама и саставима, и овај садашњи видљиви свет створио, седмога (дана) престао је од дела Својих, како показује и назив Субота, која на јеврејском значи починак (= *огмор*). Ако ли пак има и неки узвишенији разлог, нека други о томе философирају. А њима је поштовање не само у данима, него достиже и до (броја) година. Односно дана, Субота им је оно што стално поштују, као што је и истобројно уклањање квасца (из куће); док (број) година је: седма година опростгаја. И није (поштовање) само у седминама, него и седминама седмина, подједнако и у данима и у годинама. Седмине пак дана дају Педесетницу, (која је) код њих наречени свети дан; а седмине година су код њих назване Јубилеј, имајући једнако и остављање земље (да се одмори) и ослобођење слугу, и препуштање купљених земљишта. Јер овај народ (Јеврејски) посвећује Богу не само плодове и пророђенчад (своју), него већ и првине дана и година.

Тако је поштовани број седам увео са собом и поштовање Педесетнице. Јер број седам помножен собом даје педесет, а недостајући један број преузесмо од будућег века, пошто је он исти и *осми* и *први*, бољерећи *један* и непролазан (= *вечан*). Јер тамо треба да се заврши овдашње суботствовање (= *почивање*) душа, јер тре-

1 Мојс. 1, 5
Јн. 20, 1, 26

¹ Види опширно објашњавање ових речи код Св. Максима Исповеника, из којег овде наводимо само ово: „По Светом Писму, седам, узимал само као број, има природно над њим лежије мистичко (= *тајанствено*) соверцање за оне који су трудољубива за божанске тајне. Јер он означава и време, и век, и векове, покрет и обим и меру, и одредбу, и промисао, и много другог, посматран добро по логосу (= *принципу*) свакога. А посма-

ба „дати део седморици па и осморици“, како су већ неки пре нас схватили Соломонове речи.

3. А сведочанства о поштовању броја седам су многа, а вама ће бити довољна (навести) од многих малобројна. Тако су названи седам часних Духова, јер мислим да Исаяја воли да Духовима назива енергије (= *геј-става*) Духа (Светог). А и речи су Господње, по Давиду, седмоструко очишћене. И праведник је шест пута из невоља избављан, а седми пут га (зло) неће ни дотаћи. Грешник пак не само седам, него и седамдесет пута седам бива опраштан. И опет (сведочанства) и од супротних, — јер је за похвалу и кажњавање зла: Каин ће се седам пута осветити, то јест добиће казне за братоубиство; а Ламех — седамдесет пута седам, јер је био убица после закона и осуде (Каина); зли пак суседи седмоструко добијају (расплату) у наручје своје. На седам стубова је Дом Мудрости утврђен; са толиким бројем очију је украшен камен Зоровавељев. Седам је пута на дан Бог слављен. И такође (споменута је) неплодна (жена) која рађа седам, савршени број, супротан несавршеној у рађању (жени).

4. А ако треба и старе историје погледати, онда мислим на седмога међу потомцима, на Еноха, почашће-нога пресељењем (на небо). Мислим и на двадесет првога (потомка), на Аврама, који је прослављен патријараштвом, додатком веће тајне. Јер седмица утростручена даје тај број (3x7=21). А ако се неко од оних, који су увек за новије ствари, осмели да дође до Новог Адама, Бога и Господа мога Исуса Христа, (Он је) од старог Адама, који је под грехом, седамдесет седми набројан,

трај само као починак (*ἀνάπαυσις*) и тако има много о њему тајноводеће знање (*μυστικὴν ὑπόστασιν*)... *Осми*, пак, и *први* дан, тајниче *један* и *непрестајући* дан, јесте чисто и свесветло Божије присуство, које ће бити после стајања (= *застаивања*) свега што се креће... (*Antiqua* PG 91, 1389–92).

Проп. 11, 1–2

Ис. 11, 2–3

Пс. 11, 7

Јов 5, 9

Мт. 18, 21–22

1 Мојс.

4, 15–24

1 Мојс.

4, 53–24

Ис. 78, 12

Проче 3, 1

Зех. 3, 9

4, 10

Пс. 118,

164

1 Мојс. 5, 24

1 Мојс. 6–18. гл.

по Лукиној усходејој генеалогии. Мислим (још) и на седам труба Исуса Навина, и толико обилазика (око града), и дана, и свештеника, од којих су Јерихонски зидови попадали. Такође и седмо сагињање² Пророка Илије, кад је сину Сарептске удовице живот удахнуо, и његово истобројно (= *шросџуруко*) преливање (водом) дрва (на жртвенику),³ када је богопосланим огњем спалио жртву и срамне пророке осудио, који нису могли да исто то учине претходним призивањем. Тако исто и седмо погледање на облак, заповеђено слузи (Илијином), и Јелисејево исто тако сагињање над дететом Сунамићанке, које (му) је дах оживело. По тој истој одредби, — да не спомињем седмокраки и седмосећни светилник храма, — за седам дана је свештеник савршаван, за седам је губавац очишћаван, за толико исто (дана) храм је освећиван. Седмдесете пак године народ је изведен из ропства (авилонског), да би оно што је било у јединицама, постало у десетинама, и савршеним бројем буде почаствована тајна седмице.

И што говорим о оном далеком? Сам Исус, чисто Савршенство, зна да у пустињи и са пет хлебова нахрани пет хиљада људи, и опет зна са седам (хлебова да нахрани) четири хиљаде људи. А остатци од насићења:

Мт. 14, 19, 21
Мт. 16, 7б, 28

² У неким рукописима уместо „седмо сагињање“ стоји: „тајанствено троструко удахнуће“.

³ Види тумачење Св. Максима Исповедника: „Блажени старац, кад сам га о томе питао, рекао је: Можда је учитељ (Григорије) овако о броју седам могао доказивати. Прво, по такозваним аритметичарима. Јер они кажу да се неки бројеви састоје из удвајаних и утројаваних других бројева, уз додавање на крају јединице... Тако се број седам добија од $2 \times 1 = 2$, $3 \times 2 = 6 + 1 = 7$. А кажу да неко духовно сродство по мистичком содржању има са бројем 7 број 3, тако да се са 3 означава Свечесна и Обожавана Троица, и опет Она Иста бројем 7, јер је број 7 девичански. Јер од свих бројева у декади, једини он није рађа, није се рађа. А то јасно Григорије показује у књизи (својих) песама *О девичанству*, овако говорећи: „Прва дјева је Чиста Троица — Прότη παρθένος ἑστίν αὐτὴ Τρίς“ (Παρθένος ἑστίν, Α, 20).“ (*Ambigua* PG 91, 1393-4).

тамо беху дванаест котарица, а овде седам корпи; ниједно, сматрам, неразложно и Духа недостојно.⁴ И ти сам, ако за себе бројиш, запазићеш многе бројеве који имају нешто дубље од видљивога.

Мт. 14, 20; 15, 37

Оно пак што је садашњем времену најкорисније, да из ових можда (разлога), или њима блиских, или и неких божанскијих, и Јевреји поштују Педесети дан, а поштујемо га и ми; као што постоје и неке друге јеврејске (ствари), које се код њих праобразно свршавају (τολκός τελεβόμενα), а код нас су тајанствено васпостављене (μυστικός ἀποκαθιστάμενα = *мистички остварене*). Проговоривши најпре оволико о самом (данашњем) дану, наставимо даље нашу реч (= *besegu*).

5. Педесетницу празнујемо и Духа (Светога) долазак и испуњење времена обећања и наде. И тајна колика је, и како велика и поштована! Христова телесна дела достижу крај, боље рећи: догађаји (Његовог) Телесног Доласка — јер избегавам да кажем (крај) тела, пошто ме ниједан разлог не убеђује да је боље скинути са себе тело,⁵ — а дела Духа (Светога) започињу. А који су то били Христови (догађаји)? Дјева, рођење, јасле, повијање, Анђели који славе, пастири који приступају (да се поклоне), путовање звезде, поклоњење и даривање мудраца, Иродово убијање деча, Исусово бекство у Египат, повратак из Египта, (Његово) обрезање, крштење, посведочење с Више (од Оца), искушавање у пустињи), каменоване ради нас којима је требало дати образац

Јн. 14, 16,
20; 15, 26;
15, 7

⁴ Види опширно тумачење Св. Максима (*Ambigua* PG 91, 1396-1404).

⁵ Овде Св. Григорије алудира на Оригеново погрешно учење (*О начелима* 1, 7, 4; 2, 9, 7) да је савршенство душе тек кад се ослободи тела, чиме је поречена Тајна Оваплоћења. Против Оригеновог учења о телу да оно неће васкрснути говори и Св. Максим управо тумачећи Григоријеу *Besegu* 40, 2 на *Кршћане* (*Ambigua* PG 91, 1321-1332-33).

страдања за Логоса (= *Христа*),⁶ издаја (од Јуде), призивање (на крст), сахрана, васкрсење, занесење. Он (Христос) много тога и сада доживљава: од христомрзаца бешчашћа (τὰ τῆς ἀτιμίας), и подноси јер је дуготрпељив, а од христољубаца — почаст и (τὰ τῆς ἐπιτιμίας). И одлаже, како њима тако и нама, доброту; једнима вероватно дајући време покајања, а нама испробавајући жељу (λόβον= *љубав*), да не узгунђамо у невољама и подвизима за благочешће, јер такав је разлог (= *одлука*) вишњег Божанског домостроја и Божијих недостижних судова, којима Он очигледно управља наше ствари (= *живоће*).

Рим. 11, 30

Такви су, дакле, Христови догађаји. А следеће догађаје видећемо још славније, и (сами ми) јавићемо се славнији. За догађаје пак Духа, нека ми буде присутан Дух (Свети) и нека ми даје реч, колико желим, а ако не толико, онда колико је сразмерно времену (тј. празнику). Нека Он (= *Дух*) свакако буде присутан као Господ, а не као слуга, нити очекујући (нечију) наредбу, како неки (= *јеретици духоборци*) мисле. Јер Дух дише где хоће, и на које хоће, и када, и колико (хоће). Тако ми, да (тако) мислимо и говоримо — надахњујемо се од Духа (Светога).

Јн. 3, 8

6. Духа Светога једни низводе у створење, (то су) ругачи и слуге зле, и од злих најзлогбнији. Јер је својство злих слугу да поричу Господарство (βεσκοτεῖαν), и да устају против Господства (κυριότητι), и да Слободнога чине робом једнаким себи. А који Духа држе за Бога, они су божански (θεοει) и светлога су ума. А они који Га и називају (Богом), ако то чине пред разборитим људима, узвишени су, а ако то чине пред простима,

⁶ Св. Григорије овде мисли на недавно каменоване њега и православних, кад су јеретски Аријанци упали у цркву Анастасију у Цариграду, учини Пасхе 379. г. док је крштавао нове хришћане (в. његово *Писмо 77* из тог времена).

нису мудри, поверавајући бисере блату, и слабом слуху глас грома, и болесним очима сунце, и чврсту храну постепено водити напред, и то да им претходе узвишенији, додајући светлости светлост и снабдевајући истину истином. Зато ћемо и ми, оставивши за сада савршену реч, јер још није време, тако са њима разговарати.⁷

7. Ако ли, о људи!, исповедате да Дух Свети нити је нестворен, нити је ванвремен, онда је јасно да је то дејство противничког духа (тј. ђавола). — Дозволите пак мојој ревности да нешто мало и слободније истују. — А ако сте толико здрави (у вери) да избегавате јавну безбожност и да изван положаја роба стављате Онога (тј. Духа) Који и вас чини слободнима, онда и ви са Духом Светим, и нама, размишљајте овако. Јер сам уверен да и ви имате донекле удела у Њему, те ћемо већ као са својима разговарати. Или ми дајте (неку) средину између роштва и Господства, да тамо ставим вредност (= *гостојанство*) Духа (Светога); или ако бежите од роштва, није скривено где ћете поставити тражено. Али, негодујете због слогова и сапшићете се о реч, па (ако) вам то бива камен спотицања и стена слабини, пошто је и Христос неким то био, онда је то људска слабост. Сложимо се једни с другима духовно, будимо већма братољубиви неголи себелљубиви. Дајте (ви) силу Божанства (Духу Светоме), па ћемо вам дати попушта-

2 Кор. 3, 17

Ис. 8, 14

Рим. 9, 33

⁷ Светитељ има у виду да су *Духоборци* у Цариграду (који су, као *Омицијанци*, прихватили правилну веру у Сина), још увек били бројни и утицајни, људи чистог живота, те да их придобије и приведе Цркви, или бар оне међу њима умереније, потребна му је пастирска мудрост и богословска опрезност у исповедању пуне вере у Духа Светог као Бога (какви је мудрост пројављивао Св. Василије, у књизи *О Св. Духу*), те је зато овде суздржан, мање полемичан, спискољив према слабој браћи. У својој пак *Веседи 31* (*Теолошка V*), говореној следеће 380. г. у Цариграду, сасвим је јаснији.

ње у речи; исповедите (= *ἔριзнаίητε*) Природу (Божанску Св. Духа) другим речима које више уважавате, па ћемо вас као слабашине излечити, а могуће је и да нешто ради задовољства још задобијете. Јер је срамота, заиста срамота, и доста неразборито да душевно здрави ситничаре о речи (= *о једном изразу*) и скривају богату ризницу, као да другима завиде или не дају да се и језик освети; а још је срамније нама да доживимо оно зашта оптужујемо; и (вас) осуђујући за ситничарење у речима, сами да ситничаримо о словима.

8. Једно Божанство, о људи!, исповедите (= *ἔριзнаίητε*) Тројицу (Свету), или ако волите: (реците за Духа) да је једне Природе (са Оцем и Сином), израз Бог измолићемо вам од Духа. Јер ће, добро знам, Онај Који је дао прво, дати и ово друго, и то нарочито ако спорно буде нека бојажљивост духовна, а не ђавоље противљење. Још ћу јасније и краће рећи: нити ви нас окривљујте за узвишенији израз (= *Бог Дух*), — јер нема никакве зависти за усхођење нависе —, нити ћемо ми вас оптужити за израз који вам је сада доступан (= *само: Дух Свети*), докле не budete другим путем дошли до истог стајалишта. Јер ми не тражимо да победимо, него да прихватимо браћу, због чијег се раздвајања растрзавамо. Ово (говоримо) вама код којих налазимо и нешто животно, који здраво верујете о Сину, чијем животу се дивимо, но (ипак) не похваљујемо сваку (вашу) реч: Ви који имате дарове Духа, прихватите и (самога) Духа, да се не би само борили, него и правилно (борили), одакле онда долази и венац награде. Ова ће вам се награда живота дати: да Духа исповедите савршено и да (Га) проповедате са нама и испред нас, колико је достојно. А усуђујем се и нешто више за вас рећи, оно Апостолово: Толико сам вам привржен и толико поштујем ту вашу благоукрашену одећу и боју уздржања и те свештене скупове и часну девственост и очишћење и све-

2 Тим. 2, 5

ноћно певање и сиромахољубље и братољубље и гостољубље,⁸ да бих био (радо за вас) и одлучен од Христа, а прихватам да нешто и пострадам као осуђеник; само ако станете са нама да заједнички (Свету) Тројицу прославимо! А о другим (групама) шта треба и говорити, који су очигледно умрли, које ће васкрснути једино Христос, Који оживљаје мртве по Својој моћи; који се злохудо раздвајају местом, а речју (*το λόγος = науком*) су повезани,⁹ и толико међу собом се препиру колико разроке очи, кад једно гледају, али се не гледањем него усмерењем супротстављају; ако им уопште треба пребацити разроност, а не (пре) слепило.

Но пошто смо одмерено изнели ово што се тиче вас, хајде да се опет вратимо Духу (Светоме), а надам се да ћете нас већ и ви следити.

9. Дух Свети беше свагда, и јесте, и биће; нити је започео (постојати), нити ће престати, него је свагда Оцу и Сину сједињен и збрајан (*συνεσταμένον τε καὶ συνυριθμοῦμενον*); јер не приличи да икада недостаје било Син Оцу, било Дух Сину. Јер би то у најбољем случају било неславно Божанство, као да је из предумишљаја дошло до попуњења савршенства.¹⁰

Беше, дакле, Дух свагда Причастан (за друге), а не причешћујући се (као створење) (*ἀεί μεταλήπτον, οὐ μετα-*

⁸ Духоборци-Омиусијанци у Цариграду и по Малој Азији били су људи честита живота и подвига, ревности у богослужењима, што је Св. Григорије знао и ценио, као и пре њега Св. Василије Велики.

⁹ Мисли на друге групе *Омиусијанаца*, који су правилно веровали у Оца и Сина као Бога, али се сада разилазе по питању Духа Светог, на су пошнани у фракције.

¹⁰ То би било у случају да је Бог (Отац) „накнадно“ родио или „створио“ Сина и Духа, да би се тако „допунила“ Света Тројица. Богооткривену истину о Светој Тројици Григорије потпуније излаже у својим *Теолашким Веседама 27-31* (= *Теолашк. I-V*), одржаним следеће 380. године. — Иначе, прву реченицу овог пасуса, и делове из даљег текста, Св. Јован Дамаскин је увео скоро дословно у *Службу* Св. Педесетнице.

ἄπλκτον = *свагда партиципацијан, а не партиципирајући*); Савршен, а не усавршавањ; Испуњујући, а не испуњавањ; Освећујући, а не освећивањ; Обојујући, а не обожествљавањ; Сам Себи свагда једнак и Онима са Којима је сједињен (= *Оцу и Сину*); Невидљив, Надвремен, Несместив, Непромењлив, Некаковањ, Неколичински, Неубличив, Недодирљив, Самопокретан, Свагдапокретан, Самовластан, Самомоћан, Свемоћан, — мада се и све што је Духа (Светога), као и све Јединороднога (Сина), упућује на Први Узрок (Оца); Живот и Животворац, Светлост и Давалац светлости, Самодобар и Извор добротe, Дух Прави, Владалачки, Господ, Пошиљалац, Одредилац, Храмотвоарац себи, Руководећи, Дејствујући како хоће, Раздељујући харизме (= *благодатне дарове*), Дух усиновљења, Дух истине, мудрости, разума, побожности, савета, моћи, страха (Божјијег), — према ономе што је набројано (код Пророка Исаије 11, 2),¹¹ — кроз Којега се Отац познаје и Син прославља и од Којих једино бива познавањ; једно је (Свете Тројице) сједињење, једно обожавање (од нас), (једно) поклоњење, сила, савршенство, освећење. И зашто ситничарим у речима? Све што је Отац — Синово је, осим нерођености (*ἀγεννησίας*). Све што је Син — јесте Духа (Светога), осим рођења (*γεννησεως*). А ова (Тројична својства) не опредељују (разне) суштине, по мојем схватању, него опредељују око суштине.

10. Порађаш супротстављања (тј. изазиваш сучељавања), (рећи ће неко)! Но ја наставам пут речи (= *беседе*). Почаствуј дан Педесетнице; суздржи мало језик, ако је могуће. О другим језицима (тј. огњеним — ДАп. 2, 3) овде је реч; њих успоштуј, или их се уплаши, јер се

виде да су (јавили се) са огњем. Данас ћемо догматски (бого)словствовати, а сутра ћемо технологијски; данас ћемо празновати, а сутра ћемо о (том) безобразлуку говорити. Ово бива мистички (μυστικός = *свештојазички*), а оно је позоришно; ово је ствар Црква, а оно је ствар тргова; ово је трезвенима, а оно пијанима; ово је оних који се уче, а оно је оних који се изигравају против Духа (Светога).

Па пошто смо одбацили (све) туђинско, хајте да изложимо наше.

11. Дух је дејствовао раније у Анђелским и Небеским Силама и у оним које су прве после Бога и око Бога. Јер њима није однекле другде савршенство и просветљење и ка злу тешкопокретљивост или непокретност, него од Духа Светога. Затим је Дух (дејствовао) у Опима и у Пророцима, од којих једни Бога назреше (*ἐφ'αυτῶν*) или познаше, док други будућност предвидеше осећени Духом у уму, и бише саприсутни догађајима будућим као садашњим; јер таква је сила Духа. Потом у Христовим Ученицима, јер изостављам да споменем Христа, Којему је (Дух) био присутан, не као дејствујући, него као пратећи Равночаснога (*ὁμοτιμῶ στυλαρομαρτυροῦν*), и то њима троструко, колико беху способни сместити, и после три периода (времена): прво што је Христос страдањем прослављен, (затим) по прослављењу васкрсењем, (и) после на небеса вазнесења или васпостављења, или како (већ) треба рећи. А прво (дејство) показује очишћење од болести и од духовна (нечистих — Мт. 10, 1), то јест да то није било без Духа (Светога); и (друго) оно по свршетку домостроја, дување (*ἐπιφύση* — у Апостоле, Јн. 20, 22), јасно показујући да је то божанскије надахнуће; и (треће) садашње (= *на Педесетници*) раздељивање огњених језика, што сада празнујемо. Но оно прво било је бледе, друго пак израженије, а ово сада савршеније, (јер је сада Дух) не

Јн. 15, 26;
16, 13-14

¹¹ Многа од ових имена и назива Светог Духа потичу из Св. Писма; али због многих бројки овде указујемо само на нека од тих места из Старог и Новог Завета.

као раније присутан дејством (ἐνεργεῖ), него суштински (ὁμοῦθεός), како би неко рекао, присуствујући њима и живећи са њима (συνυφύμενον τε καὶ συμπροϋψιθενον). Јер је требало, пошто је Син боравио са нама телесно, да се и Он (Дух) јави телесно; и кад се Христос вратио к Себи (на небо), да Он к нама сиђе, долазећи као Господ, а послан пак као не прогивубожан (Јн. 15, 26: „долази“; Јн. 14, 26: „послан“). Јер такви изрази показују једнодушност не мање него што природе раздељују.

12. Зато је Дух после Христа дошао, да нам не достане Утешитељ, и (дошао) као Други (Утешитељ — Јн. 14, 16), да би ти схватио једночастност (τὴν ἰσοψύχον = *истиу частѣ* Духа и Христа). Јер оно „Други“, постаје „други ја“. Јер то „Други“ знам да је речено за једносуштне (ἐκ τῶν ομοουσίων — Сина и Духа).

И Дух (силази на Апостоле) као (огњени) језици, због блискости (језика) са Речју (= *Логосом*). Огњени су пак (језици), питам се да ли због очипћења, — јер зна наша реч (Св. Писма) и за огањ очишћујући, што ако хоћеш можеш дознати на многим местима (Св. Писма), — или пак због суштине (Божанске). Јер је Бог наш Огањ, и то огањ који прождире поквареност, макар се ти и опет бунио притешњиван изразом једносуштни (τὸ ὁμοούσιον). Раздељиван пак (Дух — Дал. 1, 3), зато што су благодатни дарови различити; а седају (језици на Апостоле), због Царског достојанства (Св. Духа) и почивања (Његовог) на Светима, јер су и Херувими престо Божији. А у горњици пак (= *горњој огаји* — Дал. 1, 13), — ако не изгледам радозналији но што треба, — због узласка (навише) оних који ће (Га) примити и због уздизања одоздо, пошто се и божанским водама покривају неке надвисине, којима се похваљује Бог. И сам Исус је у (истој) горњици саопштио (κοινώνει) Тајну (Евхаристије) онима који свршавају узвишенје (тајне), да се покаже оно да, с једне стране, Бог сиђе к нама, што знам да је

Дал. 2, 4

Ис. 37, 16

Јерр. 12, 29

пс. 79, 2

пс. 103, 13

Пс. 22, 12-20

било и раније за време Мојсија, а с друге, да ми узидемо (к Њему), и тако да настане заједница Бога са људима (κοινωνία Θεοῦ κρὸς ἀνθρώπους), те се (тако) достојанство сједини (συνκρυσταίνης = *сјоји, помеши*). Иначе, док свако остаје при своме (достојанству), једно у узвишености, а друго у понизности, доброта бива несмешива и човекољубље несаопштиво, те провалија у средини велика и непрелазна, која не само да раздваја богатога од Јазара и од жељеног Аврамовог наручја, него и (нашу) насталу и пропадљиву природу од оне Нестворене и Постојане (= *Божанске*).

13. Дух је проповедан од Пророка, као (што је речено): „Дух је Господњи на мени, тога ради помаза ме“; и: „починуће на њему седам Духова“; и „сиђе Дух Господњи и поведе их“; и Дух познања испуни Веселеила архитекту Скиније; и Дух разлућен; и Дух који уздиже Илију у колима; и (Дух) удвостручен, тражен од Јелисеја; и Духом благим и владалачким Давид је вођен и утврђиван.¹²

Обећан је (Дух) кроз (пророка) Јоила раније, који говори: „И биће у последње дане, издићу од Духа мојега на свако тело — то јест верујуће — и на синове ваше и на кћери ваше“ и остало. И обећан је касније од Исуса, прослављанаго (од Духа) и узвратно прослављајућег (Духа), као што (прославља) Оца и (прослављан је) од Оца. И то обећање како је изобилно! Јер ће (Дух Свети) савечновати и са-остајати (συνδιακονῆσιν καὶ συμπραξάμενιν — са Апостолима и хришћанима), било сада са онима који су у овом времену достојни, било касније са онима који ће бити тамо удостојени, када целосног Духа животом сачувамо, и не толико одбацимо колико грешимо.

2 Мојс. 3, 8,
19, 18

Лк. 15, 26

Ис. 61, 1
Ис. 11, 2
Ис. 63, 14

Јоил. 2, 28

Јн. 14, 16;
16, 13-14;
8, 49-54¹² Види *напомену* 8.

14. Овај Дух (Свети као Творац) ствара заједно са Сином и (прво) стварање и васкресење. И нека те у то увери оно: „Речју Господњом небеса се утврдише, и Духом уста Његових сва сила њихова“. И: „Дух је Божански Који ме је створио; и Дах Сведржитеља Који ме научи“. И опет: „Послаћеш Духа Твога и сздаће се, и (тако) обнављаш лице земље“. А ствара (Дух) и духовни препород, и нека те увери оно: „Нико не може Царство (Божије) видети или добити, ако се поново не роди Духом“, и не очисти (своје) прво рођење — које је тајна ноћи — дневним и светлим обликовањем (= *преображајем*), које свако по себи обликује.

Овај Дух, јер је Најпремудрији и Најчовекољубивији, ако нађе пастира од њега чини псалмопојца, који пева против злих духова, и уздиже га за цара Израилју. Ако (нађе) козара који бере дудове, учини га пророком. Сетите се Давида и Амоса. Ако дечака бистрога нађе, чини га и мимо узроста судијом стараца. Сведок је Данило, који у рову победи лавове. Ако нађе рибаре, хвата их у мрежу Христову, њих (= *Апостоле*) који сав свет мрежом речи (Јеванђеља) обухватају. Узми ми Петра и Андреја и синове грома (Јована и Јакова), који су грмели духовне стварности. Ако нађе царинике, задобија их да буду ученици (Христови) и чини их да тргују у корист душа. Нека то каже Матеј, јуче цариник а данас Јеванђелист. Ако нађе ватрене гониоце, преокреће им ревност и чини да буду Павли уместо Савли, и толики у благочешћу колико беху у злоби захваћени.

Овај је и Дух кротости, и разљуђује се на грешнике. Зато, дакле, искусимо Га као кроткога, а не као гневнога, исповедајући достојанство (Његово) а избегавајући хулу, и немојмо штети да Га видимо неподобијиво разгневног.

Овај (Дух) и мене данас чини смелим проповедником вашим. Ако ништа не претрпим, Богу хвала! А

ако претрпим, и тако хвала! Оно прво — да би поштедео оне који нас мрзе, а ово друго — да би (п)осветио нас, који добијамо као награду за свештеноејствовање Јеванђеља то да се усавршимо кроз крв (мучеништва).

15. И говораху (Апостоли на Педесетницу) стране језике а не отачке, и чудо је велико: реч говорена од неуких, што је знак невернима, а не вернима, да буде тужитељ неверних, као што је написано: „Језицима другим и устима другим говорићу народу овоме, и ни тако ме неће послухати, говори Господ“.

„И (народ) слушаху“. Овде мало застани и размисли како ћеш поделити реченицу. Јер реченица (понекад) има нешто двосмислено, кад се запетом дели. Да ли, дакле, „слушаху њиховим језиком сваки“, као на пример: један је глас излазио, а многи су се чули, пошто је тако ударао ветар и, да кажем јасније, од једног гласа постајали су гласови. Или, пак, реч „слушаху“ треба одвојити запетом, а оно „где говоре њиховим језицима“ треба спојити са следећим (делом реченице), тако да буде: „где говоре језицима“ њиховим (тј. сопственим) слушаоцима, што бива „туђим“ (језицима), као што ја углавном тако и стављам запету. Јер оно прво било би већма чудо оних који слушају него оних који говоре, а ово друго је (чудо) оних који говоре, које (зато) и оптужују да су пијани, што показује да су они били чудотворци с језицима Духа (Светога).

16. Но похвално је и оно старо раздљивање језика — када су градили кулу (Вавилонску — 1 Мој. 11, 1–9), они што су били зло и безбожно једногласни, као што се и од садашњих неки на то усуђују; јер се разликом језика распала и истомислљеност, и (тако) је покушај пропао. Али је много достојније похвале ово (раздљивање језика на Педесетницу) које се сада чудотвори. Јер од Једнога Духа раздљивено (раздљивање) на многе, позива опет у једну хармонију. И постоји разлика хариз-

Пе. 22, 6

Јов 33, 4

Пе. 103, 30

Ја. 3, 5

Рим. 15, 16

Дан. 2, 4

1 Кор. 14, 21

Дан. 2, 6

1 Цар. 16, 12–23;

Амос 7, 14

Дан. 6, 17–23;

13, 45–60

Дан. 9, 1–38

1 Кор. 4, 21

Мт. 13, 31–32

Дан. 2, 13

Дан. 4, 32

¹ Кор. 12, 4 ми (= *благодатних дарова*), која разлика потребује другу харизму за разликовање бољег,¹³ пошто су све (харизме) за похвалу. А нека се назове добром и она (харизма), за коју Давид каже: „Потопи, Господе, и раздели језике њихове“. Зашто? Зато што „заvoleше све речи пропасти, језик лукав“, (тако да) скоро јавно овде осуђује садашње језике (јеретика) које раздељују Божанство. Толико, дакле, о томе.

17. Пошто, пак, становницима Јерусалима, побожним Јудејима, Парћанима и Мидима и Еламитима, Египћанима и Ливијцима, Крићанима и Арапима, Месопотамијцима и мојим Кападокијцима говораху (Апостоли) језике, и Јудејима из свих народа под небом, — ако је некоме мило тако схватити, — тамо сабрањима, вреди да видимо који то (Јудеји) беху и из којег ропства. Јер ропство у Египту и Вавилону било је ограничено и повратком је окончано у старини. А ропство под Римљанима још није било (настало), имало је (тек) настати, као казна за дрскост против Спаситеља. Остаје да за ово (ропство) схватимо оно под Антиоком (Епи-

¹³ Ове речи тумачи овако Св. Максим Исповедник: „Разлика харизми (= *благодатних дарова*) која потребује другу харизму за разликовање, по овоме великом учитељу, јесте, како сматрам: *пророштво* и *дар говорена језика*. Јер *пророштво* потребује харизму (= *дар*) разликовања духова, да би се познало ко (говори), и одакле (долази), и где иде, и којег је духа, и ради којег узрока (говори), или је можда брбљање, само напрасно изговорано од кивра ума говоренога, или је неки самопокретани порив пророкујућег, или потиче из оптроумности о неким, природно по логици, кроз многојукство потврђеним стварима, или је од злого и демонујућег духа, као што је у (случају) јеретика Монтана и тератологија (= *булжарење*) њему блиских, изговорано у виду пророштва... Дакле, пророштво потребује разликовање духова, да се препозна, и увери, и потврди; а дар говорена језика потребује харизму тумачења, да таква присутнима не изгледа да махита, пошто нико од слушалаца не може да прати оно што се говори. А оно „за разликовање бољег“ рекао је учитељ (Григорје), кажу они који и су ум просветлили божанским речима, зато што ова харизма пророштва и језика надмаша оне харизме које потребују разликовање и тумачење“. (*Ambigua* PG 91, 1404–5).

фаном: 167–164. г.), које није много раније од ових времена. Ако пак неко не прихвата ово објашњење, као доста чудно — јер нити је то ропство старо нити је захватило много васељене — и тражи неко вероватније, онда је можда боље да се замисли: да је више пута и од многих овај народ (Јеврејски) пресељаван, као што Јездра казује, па су се нека племена повратила, а нека су остала, од којих, већином расејаних међу многим народима, могуће је да су сада неки дошли и учествовали у овом чуду (Педесетнице).

18. А ово (све овде) происпитано је онима жељњима знања, можда не узалудно. И било шта да други допринесе овоме дану, и нама ће то бити допринос. Нама је пак (време) да већ распустимо сабрање, — јер је довољно било речи (= *бесега*), — али свечаност (не распуштамо) никада. Него треба празновати, сада и телесно, а мало касније потпуно духовно, где ћемо и речи ове чистије и јасније познати, у самоме Логосу и Богу и Господу нашем Исусу Христу, истинитом Празнику и Радости спасаваних, са Којим слава и поштовање Оцу, са Светим Духом, сада и у векове. Амин.

